

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 6.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.6.16>
УДК 658:005.33

*О. Й. Шевцова,
д. е. н, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9909-6502>

*А. В. Удовиченко,
бакалавр кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-3418-7854>

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ДІЛОВУ АКТИВНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*O. Shevtsova,
Doctor of Economic Sciences,
Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine
A. Udovychenko,
bachelor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine*

FACTORS OF INFLUENCE ON THE BUSINESS ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

У статті досліджено методичні підходи до розгляду поняття та особливостей оцінки ділової активності підприємства, виявлено необхідність

визначення можливостей підвищення її рівня в умовах факторної циклічної залежності від впливу внутрішнього та зовнішнього середовища., що забезпечується властивістю підприємства до адаптації та підвищенням рівня менеджменту на підприємстві. Встановлено, що з одного боку ділова активність розглядається як основа оцінки стану його фінансово-господарської діяльності, а з іншого боку - це комплексне визначення ефективності використання його ресурсів з урахуванням фактору часу.

Обґрунтовано необхідність уточнення сукупності факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на ділову активність підприємства відповідно поточній ситуації в економіці країни та виду економічної діяльності, до якої воно відноситься. Визначено та проаналізовано специфіку динаміки ділової активності торговельних підприємств у порівнянні з підприємствами інших видів діяльності. З'ясовано, що в сучасних умовах наявності дестабілізуючих впливів факторів зовнішнього середовища на діяльність торговельних підприємств, управління їх діловою активністю потребує безперервної уваженості.

The article researches methodical approaches to the consideration of the concept and features of evaluating the business activity of an enterprise, it is revealed that it is necessary to determine the possibilities of increasing its level in the conditions of factor cyclical dependence on the influence of the internal and external environment, which is provided by the enterprise's ability to adapt and the improvement of the level of management at the enterprise.

It was established that, on the one hand, business activity is considered as the basis for assessing the state of its financial and economic activity, and on the other hand, it is a comprehensive determination of the efficiency of the use of its resources, taking into account the time factor.

The need to clarify the set of factors influencing the external and internal environment on the business activity of the enterprise in accordance with the current situation in the country's economy and the type of economic activity to which it refers is substantiated.

To obtain the results of the study, a classical systematic methodological approach was applied in terms of determining the factors influencing the external and internal environment on the business activity of the enterprise. In addition to the methods of analysis, synthesis, and grouping, the authors used the PEST method - analysis, which made it possible to identify the factors of influence of the external environment on the business activity of enterprises in the trade sphere, in order to identify factors of environmental influence.

The specifics of the dynamics of business activity of trade enterprises in comparison with enterprises of other types of activity have been determined and analyzed. It has been found that in modern conditions of the presence of destabilizing influences of external factors on the activity of trade enterprises, the management of their business activity requires continuous consideration.

The practical significance lies in the possibility of improving the processes of analysis of business activity and its planning, taking into account the identification of the actual set of factors influencing the external and internal environment on the business activity of the enterprise according to the situational approach.

Ключові слова: ділова активність, підприємства, ідентифікація факторів, зовнішнє середовище, внутрішнє середовище

Keywords: business activity, enterprises, identification of factors, external environment, internal environment

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах невизначеності та підвищеної ризиковості функціонування для суб'єктів господарювання необхідним є посилення властивості адаптації до кризового зовнішнього середовища, пошук можливих напрямів розвитку бізнесу. Завдання менеджменту підприємства полягає в тому, щоб не тільки не дати кризі поглинути бізнес-процеси, а й забезпечити стабільну позицію на ринку з відповідним рівнем прибутковості та конкурентоспроможності.

Водночас стабільність фінансово-економічної діяльності підприємства значною мірою залежить від його ділової активності. Кожен учасник ринку має

швидко та ефективно реагувати на різновекторні негативні впливи, які необхідно розглядати та оцінювати як фактори, що визначають ризики й можливості зміцнення ділової активності підприємства. Ідентифікація факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на ділову активність підприємства залишається актуальним питанням дослідження і важливою функцією управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням сутності ділової активності та процесів її зміцнення на підприємстві активно займається чимало науковців. Достатньо уваги даному питанню приділили такі автори, як Баранець Г. В., Болгар Т. М., Бондаренко Л. П., Буздиган М. О., Дончак Л. Г., Масюк Ю. В., Петик Л. О., Трифонова О. В., Ціхановська О. М., Шкода М. С. та інші. В торговельнійсфері ділову активність розглядали Вірт М.Я., Воронко Р.М., Куцик П.О. В межах аналізу ділової активності дослідники також визначали систему факторів та проводили оцінку їх впливу послуговуючись різними методичними підходами.

Значну увагу якісним методам оцінювання факторів впливу на ділову активність підприємства приділяє Вовк В. М.[1]. Данилюк М. О.[2] та Лобачева І. Ф.[3] акцентують увагу на необхідності врахування кожного етапу життєвого циклу, якому відповідають характерні умови забезпечення ділової активності підприємства.

Попри постійну увагу дослідників до проблеми, що розглядається, актуальним залишається ідентифікація та постійне уточнення комплексу факторів впливу середовища на ділову активність підприємства відповідно умовам діяльності.

Формулювання цілей статті(постановка завдання.) Метою дослідження є обґрунтування необхідності уточнення сукупності факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на ділову активність підприємства, їх ідентифікації та можливості врахування при проведенні оцінки ділової активності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ділову активність підприємства можливо розглядати як основу оцінки стану його фінансово-господарської діяльності. Достатньо поширеним є визначення її в якості

комплексної оцінки ефективності використання ресурсів суб'єкту господарювання, що, в свою чергу, є вирішальним у досягненні очікуваних результатів діяльності. Особливо важливим є постійний контроль та врахування строковості окремих процесів на підприємстві. Даний підхід враховує динамічний розвиток підприємства, нарощення його потенціалу щодо підвищення прибутковості діяльності [4].

Масюк Ю. В. та Качур В. С. підходять до роз'яснення поняття та сутності ділової активності в системі соціальних зв'язків. Автори наполягають на визначенні ділової активності як сукупності дій, що позитивно впливають на економічне зростання підприємства і базується на узгодженні її компонентів із зовнішнім середовищем[5]. Разом з тим - це механізм управління ефективністю господарсько-фінансової діяльності, що направлений на збільшення кількості зайнятого населення, ефективне використання ресурсів з метою формування інноваційно-інвестиційного розвитку суб'єктів господарювання та економіки країни на макрорівні.

Таким чином, рівень ділової активності підприємства має факторну циклічну залежність від впливу внутрішнього та зовнішнього середовища. Бізнес-середовище, яке визначає місце підприємства у ринковому середовищі та його потенціал формують зовнішні та внутрішні чинники. А ділова активність підприємства грає роль одного з індикаторів, що позначає взаємозв'язки підприємства з середовищем, відкритість бізнес-процесів та результат оптимального управління [5].

Всі автори згодні з тим, що фактори впливу на ділову активність підприємства можна умовно поділити на зовнішні та внутрішні.

На зовнішні фактори підприємство не має власного прямого впливу, тому потрібно зважувати ризики за кожним з них та бути готовим до можливих сценаріїв розвитку подій. Внутрішні фактори мають пряму залежність від ефективності діяльності та управління самого суб'єкта господарювання.

До зовнішніх факторів Буздиган М. О. відносить стан економіки країни та рівень її розвитку, правові аспекти управління держави, політичні відносини з іншими країнами, рівень розвитку ринкового середовища діяльності, темпи

розвитку науково-технічного прогресу, демографічні процеси та природні умови середовища країни [6].

До внутрішніх факторів – принципи управління підприємством, місце підприємства серед конкурентів, ефективність фінансового менеджменту підприємства, оптимальність маркетингової та збутової системи, кваліфікацію персоналу. Дончак Л. Г. і Ціхановська О. М. серед факторів впливу внутрішнього середовища ще виділяють соціальну активність підприємства [7].

Базовим зовнішнім фактором впливу на ділову активність підприємств є стан економіко-правового середовища країни, що характеризується інфляційними процесами, поточними інструментами монетарної та грошово-кредитної політики, валютного та податкового регулювання, наявністю контролю за антимонопольним законодавством, державними програмами з підтримки підприємців, інвестиційною привабливістю країни, рівнем доходів населення тощо [8].

Фактор стабільності політичної ситуації в країні набуває наразі неабиякої актуальності. Військовий конфлікт на території України несе за собою критичні наслідки. Це тимчасова окупація територій, проблема з логістикою, порушення шляхів збуту, руйнування фонду бізнесу, енергетичної інфраструктури тощо. Також Україна продовжує курс на приєднання до Європейського Союзу й переорієнтацію на інші ринки реалізації продукції та послуг, що вже призводить до значних змін. Врахування політичних відносин між країнами та їх наслідків є безперечним фактором впливу на бізнес-середовище.

При аналізі рівня розвитку зовнішнього ринкового середовища діяльності підприємства потрібно брати до уваги зміни кон'юнктури ринку, інфраструктуру ринку, бар'єри та умови проникнення на ринок, попит, пропозицію, рівень цін, особливості даного виду економічної діяльності тощо. Це залежить, у тому числі, від умов державного регулювання економіки

Ділова репутація підприємства є результатом довгострокової та кропіткої роботи над позиціонуванням суб'єкта господарювання в соціумі. Ділова репутація дає можливість розробляти моделі розвитку подій довкола підприємства та може значно вплинути на прийняття інвестиційних рішень та подальший рівень ділової активності [9].

До соціально-демографічних факторів відносять кількість населення, сальдо міграції, статеві-віковий склад населення країни, демографічну політику, рівень освіченості та фінансової грамотності населення, рівень якості життя населення країни тощо [10]. Соціальна активність підприємства у суспільстві проявляється у тому, що діяльність суб'єкта господарювання має не тільки економічний складник, а й направлена на забезпечення соціальної захищеності та справедливості. Ефект діяльності підприємства значною мірою залежить від розвитку його соціальної ролі та соціальних ресурсів [11].

Технологічних фактори розглядають у зв'язку із темпами розвитку науково-технічного прогресу, кількістю наукоємних виробництв, рівнем інновацій, сучасності обладнання галузі діяльності та діджиталізації процесів.

Внутрішні фактори впливу на ділову активність підприємства характеризують вплив внутрішнього бізнес-середовища підприємства, принципи його діяльності. Сюди можна віднести мету діяльності підприємства, стратегію, цілі, ризикованість діяльності, економічну зацікавленість та відповідальність.

Організація руху ресурсів підприємства у сукупності з реалізацією його маркетингової стратегії складають основу формування та використання ресурсів підприємства. Організація руху фінансових ресурсів забезпечується системою фінансового менеджменту підприємства. Особливості організації процесів руху ресурсів на підприємстві закладаються технологією виробництва продукції або надання послуги. Для торговельної галузі економіки характерним є ще й наявність товарних запасів, на реалізацію яких впливає стан ринку, попит та пропозиція.

Специфіка окремих видів економічної діяльності, технологічні особливості впливають на підприємстві на витрати часу для повного обороту його ресурсів, що відображається у показниках прибутковості рентабельності (табл.1)

Показник обсягу реалізованої продукції підприємств деякі науковці аналізують з особливою увагою, ототожнюючи темпи його зростання з темпами економічного піднесення та діловою активністю. У 2022 році під впливом скорочення обсягів виробництва, інфляційних та девальваційних процесів,

зниження рівня ділової активності обсяг реалізованої продукції суб'єктів господарювання оптової та роздрібної торгівлі знизився на 21,3 та 4,7% відповідно.

Таблиця 1. Динаміка показників кількісного виміру ділової активності підприємств галузі торгівлі у 2021-2022 рр., млн. грн

Показник	Оптова торгівля		Темп приросту, %	Роздрібна торгівля		Темп приросту, %
	2021	2022		2021	2022	
Обсяг реалізованої продукції	3994414	3144146	-21,29	1051471	1002467	-4,66
Активи	2293021	2395117	4,45	500625	544621	8,79
Власний капітал	258634	259905	0,49	13458	31673	135,35
Чистий прибуток	87047	19229	-77,91	17786	-3977	-122,36
Рентабельність діяльності, %	16,3	3,3	-	8,0	-1,6	-
Кількість зайнятого населення, осіб	696541	582134	-16,43	1490051	1203154	-19,25

Джерело: Складено авторами на основі [12].

У 2021 році чистий прибуток підприємств оптової торгівлі зріс у 4,3 рази, роздрібної торгівлі – 11,3 рази. У 2022 році, з настанням кризових явищ в економіці, чистий прибуток підприємств оптової та роздрібної торгівлі знизився на 77,9 та 122,4% відповідно, підприємства роздрібної торгівлі мали від'ємне сальдо чистого прибутку – мінус 3977045,1 тис. грн.

Також можна спостерігати підвищення кількості торговельних підприємств, що отримали збиток у 2020 та 2022 роках (рис.1)

У 2020 році по підприємствах оптової торгівлі показник підвищився до 25,6% з 22,9% у 2019 році та з 22,7% до 29,7% у 2022 році. Кількість збиткових підприємств роздрібної торгівлі підвищилась у 2020 році до 26,6% з 23,7 % за аналогічний період попереднього року та у 2022 році з 27% до 28,6%.

Можна дійти висновку, що кількість підприємств, що отримали збиток у 2022 році збільшується із заходу на схід країни. В таких областях, як Херсонська, Луганська, Запорізька, Донецька, Київська, Миколаївська та Одеська значно зросла частка збиткових підприємств у галузі торгівлі у 2022 році, в порівнянні з 2021 роком [13]. Дані області найбільше постраждали від агресії Російської Федерації.

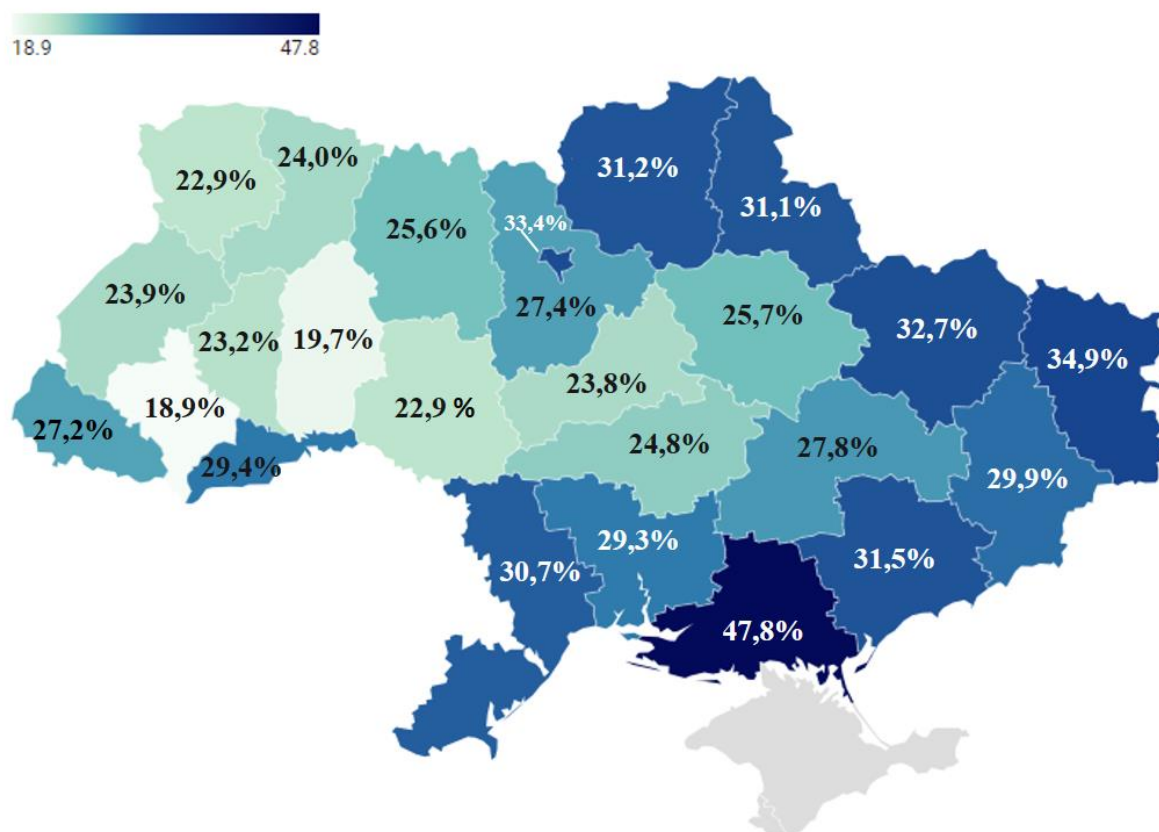

Рис. 1. Питома вага збиткових торговельних підприємств України у 2022 році, %

Джерело: Складено авторами на основі [13]

Вартість активів підприємств оптової та роздрібної торгівлі в 2022 році зросла на 4,45 та 8,79% відповідно, але в той же час збільшується зношення основних засобів, у 2022 році показник становив 45% [13]. Власний капітал підприємств оптової торгівлі зріс на 0,49%, роздрібної – 135,35%. Чистий фінансовий результат підприємств оптової торгівлі у 2022 році зменшився на 77,91%, роздрібної – 122,36% та сальдо фінансового результату підприємств роздрібної торгівлі у даному році становило -3977 млн. грн. Рентабельність діяльності суб'єктів господарювання оптової торгівлі зменшилась на 13%, роздрібної – 9,6%. Також зменшилась кількість зайнятих працівників підприємств оптової торгівлі на 16,43% та роздрібної торгівлі на 19,25%.

З 2020 по 2022 рік вартість активів підприємств оптової та роздрібної торгівлі зростала помірними темпами, в середньому на 7,3 та 6,7% відповідно. Але в той же час зі збільшенням вартості активів збільшувалось зношення

основних засобів, з 2019 по 2022 рік коефіцієнт зносу основних засобів оптової торгівлі зріс з 0,36 до 0,42 одиниць, роздрібною – 0,37 до 0,45 одиниць.

За аналізований період динаміка вартості активів була позитивною. У 2019 році був найбільший приріст вартості активів підприємств роздрібною торгівлі за аналізований період – 24,5%, в той час як активи підприємств оптової торгівлі зросли лише на 4,8%.

З 2020 по 2022 рік вартість активів підприємств оптової та роздрібною торгівлі зростала помірними темпами, в середньому на 7,3 та 6,7% відповідно. Але в той же час зі збільшенням вартості активів збільшувалось зношення основних засобів, з 2019 по 2022 рік коефіцієнт зносу основних засобів оптової торгівлі зріс з 0,36 до 0,42 одиниць, роздрібною – 0,37 до 0,45 одиниць.

Структуру оборотних активів підприємств оптової торгівлі у 2022 році зображено (рис. 2).

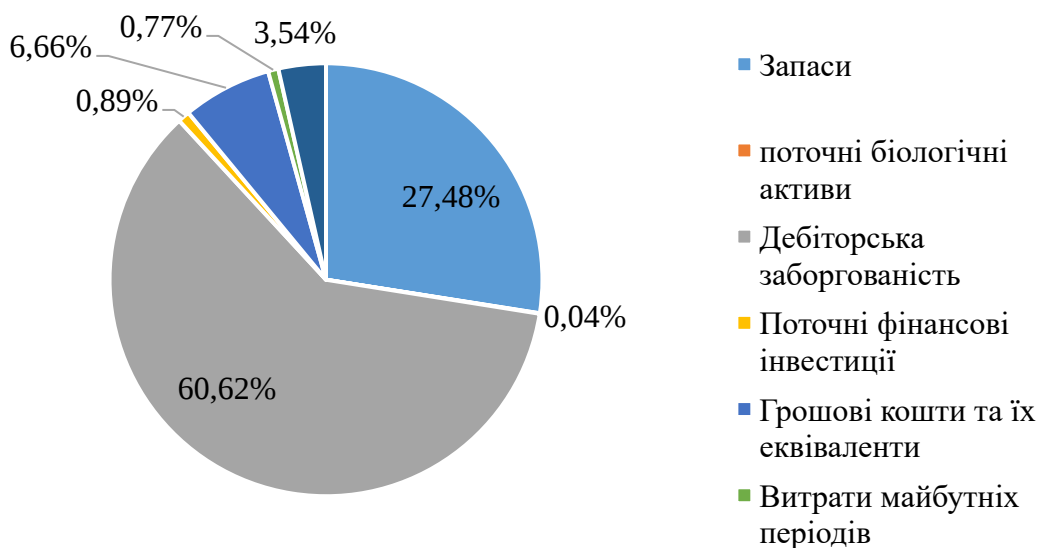

Рис. 2. Аналіз структури оборотних активів підприємств оптової торгівлі у 2022 році, тис. грн

Джерело: побудовано автором на основі [13]

У структурі оборотних активів підприємств оптової торгівлі у 2022 році найбільшу частку займала дебіторська заборгованість – 60,62%. Значення оптимального управління дебіторською заборгованістю особливо зростає в циклах економічної системи зі значним рівнем інфляції, як це відбулось у 2022 році. Запаси складала 27,48%. Це обумовлено тим, що товари для підприємств

оптової торгівлі є основною статтею обігових коштів, за рахунок чого у процесі діяльності суб'єкт господарювання отримує прибуток. Грошові кошти та їх еквіваленти склали 6,66% та 3,54% займали інші оборотні активи.

Суб'єкти господарювання роздрібної торгівлі мали схожу структуру оборотних активів у 2022 році з підприємствами оптової торгівлі (рис.3.). Дебіторська заборгованість займала 53,34%, запаси – 33,80%; більша частка запасів пояснюється тим, що отримання прибутку суб'єктами роздрібної торгівлі більшою мірою залежить від широти асортименту товару.

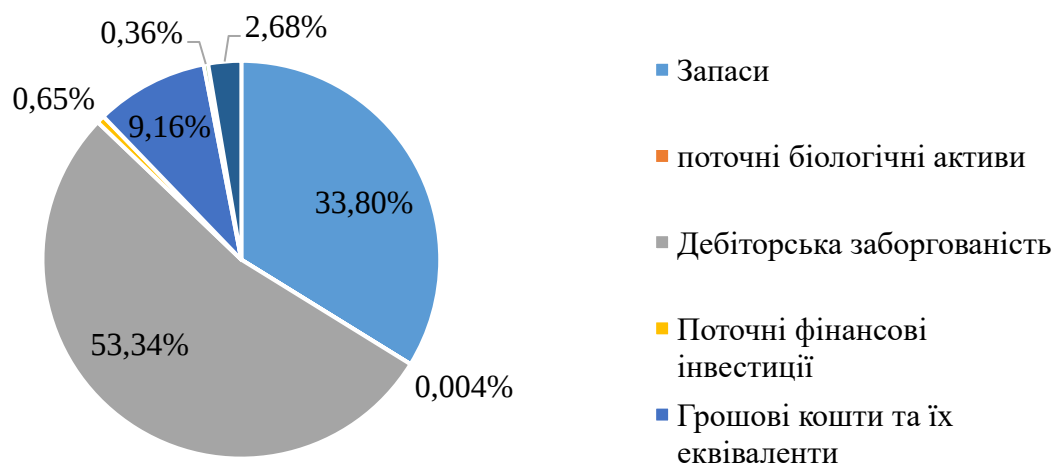

Рис. 3 Аналіз структури оборотних активів підприємств роздрібної торгівлі у 2022 році, тис. грн

Джерело: побудовано автором на основі [13]

Грошові кошти та їх еквіваленти склали 9,16% та 2,68% займали інші оборотні активи.

Отже, початок воєнних дій на території України значно вплинули на діяльність підприємств торгівлі. Зовнішні фактори значно впливали на роботу організацій, підприємствам знадобився деякий час, щоб пристосуватись до середовища діяльності.

В межах впливу соціально-демографічних факторів наразі в наявності дефіцит кваліфікованих кадрів є однією з проблем торговельних підприємств для досягнення високого рівня ділової активності. Держава має вчиняти дії щодо підвищення мотивації працездатного населення України та повернення своїх громадян, що вимушено виїхали в інші країни. Державне регулювання

зайнятості має бути направлене на проведення економічної політики в межах інтересів зайнятого населення та допомогу в працевлаштуванні незайнятого населення

Події, що відбувались у 2022 році були найбільшим шоком економіки України за аналізований період. Для оцінки факторів впливу макросередовища на підприємства галузі торгівлі проведемо PEST-аналіз впливу факторів на галузь торгівлі (рис. 4). Загалом за 2022 рік фактори макросередовища в більшості мали негативний вплив на діяльність галузі торгівлі.

На кінець 2022 року український бізнес зіштовхнувся з проблемами вимкнення електро- та теплопостачання. Відбувалось підвищення цін на сировину, розриви ланцюгів постачання, складнощі з перевезеннями товарів, зменшення попиту на товари підприємств, брак обігових коштів та брак працівників. Зі всіма цими складнощами проходив перший рік війни на підприємствах України [13].

Політичні фактори	Економічні фактори
Воєнні дії на території України; Потужна підтримка від міжнародної коаліції; Набуття Україною офіційного статусу кандидата на вступ в ЄС	Висока залежність бюджету країни від міжнародної допомоги; Підвищення рівня інфляції; Фіксований курс валют; Податкові послаблення та надання митних пільг
Соціально-демографічні фактори	Технологічні фактори
Скорочення пропозиції робочої сили; Старіння населення; Зростання кількості безробітних осіб та зниження доходів населення; Погіршення якості освіти через дистанційну форму навчання	Розвиток штучного інтелекту; Збільшення кількості кібератак; Збільшення рівня цифровізації та автоматизації процесів діяльності підприємства

Рис. 4. PEST-аналіз впливу факторів бізнес-середовища на функціонування галузі торгівлі у 2022 році

Джерело: Складено авторами на основі [14]

Що стосується перспектив підтримки ділової активності торговельної галузя, то вона реально залежить від стану економіки в цілому. На початку 2024 року бізнес погіршив оцінки економічної діяльності в найближчий період.

Основними причинами цьому є збільшення кількості обстрілів та їх масштабів, затримка допомоги західних партнерів, блокада пунктів пропуску на західних кордонах, збільшення витрат на посилення захисту від кібератак, зменшення кваліфікованих працівників на фоні міграційних процесів та сезонне зменшення інтенсивності економічної діяльності на початку періоду [13].

Очікується зменшення обсягів замовлень та запасів сировини та матеріалів. Також прогнозується збільшення цін на продукцію через подорожчання закупівельних цін. Погіршилися оцінки і щодо кількості зайнятого населення, тому очікується скорочення чисельності працівників.

Індекс очікувань ділової активності України у березні 2024 року збільшився на 11,03 одиниці, в порівнянні з січнем, та становив 51,99 (табл. 2). Для порівняння, в березні 2023 року даний індекс становив 49,5 [59]. Також на початку 2023 значення індексу очікувань ділової активності пішло на спад, така ж тенденція присутня у 2024 році. У березні 2024 року найкращі очікування щодо розвитку економічної діяльності мали підприємства торгівлі, найпесимістичніше налаштований сектор промисловості.

Підприємства промисловості песимістично налаштовані щодо результатів діяльності. Очікуються зменшення замовлень, в тому числі експортних, та зменшення незавершеного виробництва. Через послаблення очікувань зростання цін на сировину прогнозується повільніше підвищення цін на продукцію.

Таблиця 2. Індекс очікувань ділової активності по секторах в Україні за січень, лютий та березень 2024 року

Сектор	Вагова структура для розрахунку ІОДА, %	Дифузійний індекс (секторальний)			
		Січень 2024	Лютий 2024	Березень 2024	Відхилення березень/січень
Промисловість	44,80	43,75	48,25	50,0	7,25
Будівництво	4,83	31,93	43,69	53,52	21,59
Торгівля	22,14	38,86	50,08	55,15	16,28
Послуги	28,24	40,44	45,27	50,56	10,12
Загалом	100	ІОДА в цілому по країні			
		40,96	47,52	51,99	11,03

Джерело: побудовано автором на основі [13]

Підприємства будівництва турбують гостра нехватка кваліфікованих кадрів. Також проблемою є доступність підрядників. В той же час подорожчання вартості закупівельних матеріалів не прогнозується, попри збільшення цін на продукцію та вартість послуг у даній сфері.

На підприємства торгівлі позитивно впливає зниження інфляційного тиску, незначне коливання валютного курсу та стабільний попит споживачів товарів. Тому прогнозується збільшення обсягів товарообороту. Але негативним є втрата ланцюгів постачання через блокування кордонів та, як наслідок, збільшення витрат на логістику. Оцінки щодо кількості персоналу залишаються стриманими. Менеджмент підприємств торгівлі очікує незначне збільшення кількості зайнятих в даній сфері, решта сфер має невтішні прогнози. Значні проблеми зі скорочення кількості персоналу має сфера будівництва.

Підприємства сфери послуг прогнозують повільніше виконання нових замовлень та їх надходження, а також сповільнення зростання цін на закупівельну продукцію та вартість послуг.

Отже, діяльність підприємств України відбувається в умовах значної соціально-економічної кризи. Це має значний вплив на економіку в цілому та на ділову активність зокрема. Підприємства країни трансформуються до середовища діяльності, але даний процес є досить складним та потребує значних зусиль та уваги на усіх ланках прийняття рішень.

Уряд України впроваджував ініціативи підтримки бізнесу під час війни. Було введено компенсацію у розмірі мінімальної заробітної плати за працевлаштування внутрішньо переміщеної особи; запущено платформу цифрової взаємодії для допомоги з релокації бізнесу; запущено сайт програми «Робота для отримання грантів від держави»; введено кредитну програму для бізнесу, що постраждали від військової агресії РФ та мають потребу у додатковому фінансуванні для здійснення експортних контрактів тощо [15].

Від прийняття правильних та ефективних рішень, що пов'язані з використанням наявного ресурсного потенціалу, залежить кінцевий фінансовий результат. Одним з важливих інструментів, що дає змогу оцінити ефективність використання ресурсів є аналіз ділової активності. Нестабільна економіка та

жорстка конкуренція на ринку посилюють важливість проведення аналізу ділової активності. Систематичне та безперервне проведення оцінки основних показників ділової активності дає змогу запобігти кризовим явищам на підприємстві.

В середині організації підприємства можуть зміцнювати ділову активність шляхом удосконалення управління ресурсами підприємства, відхилення від екстенсивного розвитку та скорочення операційних витрат; покращення ефективності методів продажу та обслуговування клієнтів; диверсифікації діяльності; підвищення рівня розвитку технологій; підвищення рівня економічної безпеки.

Досліджуючи ступінь соціальної активності та відповідальності підприємства актуальним буде розглянути розмір соціальних витрат від основної діяльності, соціальну та екологічну діяльність, наявність соціальних інвестиційних проєктів. Соціальна орієнтованість торговельних підприємств має зайняти поважне місце в стратегії розвитку будь якого учасника ринку.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. На ділову активність підприємства мають вплив фактори зовнішнього та внутрішнього середовища. Зовнішні фактори можуть мати позитивний та негативний вплив на діяльність підприємства, тому потрібно бути готовим до настання можливих ризиків, зважувати розмір та характер їх впливу та розробляти можливі сценарії розвитку подій. Внутрішні фактори мають пряму залежність від ефективності діяльності та управління самого суб'єкта господарювання. Кожен фактор є джерелом можливих ризиків збитків.

Найбільші ризики генерує воєнний стан в країні, що завжди характеризується невизначеністю, створюючи непередбачуваний контекст для існування та розвитку бізнесу. Сфера торгівлі у 2022-24 рр значно постраждала від впливу наслідків воєнних дій. В умовах нестабільної економіки порушували забезпечення та зміцнення ділової активності підприємств чимало чинників, таких як руйнування основного фонду бізнесу, проблеми з логістикою, зростання цін на сировину, інфляція, зменшення інвестиційних та інноваційних проєктів, зменшення темпів впровадження науково-технічного прогресу тощо.

Торговельні підприємства стикаються із збільшення закупівельних цін, вимкнення електропостачання, значним дефіцитом робочої сили.

Незважаючи на складні умови, бізнес у галузі торгівлі починає адаптуватись та відновлюватись, поліпшуючи ділову активність. В даних умовах необхідно усувати проблеми, що потребують негайного прийняття рішення, тому від адаптації до умов сьогодення. Напрями зміцнення ділової активності торговельних підприємств на макrorівні можуть бути направлені на розробку програм підтримки бізнесу для фінансування оборотних коштів підприємств; виплату компенсацій за руйнування основного фонду бізнесу; мотивацію та стимулювання працездатного населення; підвищення рівня протекціоністської підтримки та захисту національних товаровиробників; надання підтримки вітчизняному бізнесу на світових ринках.

Держава може спрямувати свою підтримку на розробку та розвиток програм підтримки бізнесу; розширення категорій Реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України з можливістю відшкодування збитків бізнесу України, що буде позитивним явищем для підтримки та мотивації підприємств сфери торгівлі. Підвищення мотивації працездатного населення України та повернення своїх громадян, що вимушено виїхали в інші країни тощо. Підприємства, у свою чергу, мають удосконалювати управління ресурсами та диверсифікувати діяльність для зменшення впливу ризиків.

Література

1. Вовк В.М. Комплексна оцінка ділової активності підприємства. *Rachunkowość wobec wyzwań współczesnej gospodarki w Polsce i na Ukrainie : Monografia [Облік під потреби польської та української економіки : монографія]*. 2017. Publisher: Lublin. Lublin. Poland. URL: https://www.researchgate.net/publication/322662799_ (дата звернення: 16.05.2024).

2. Данилюк М. О. Оцінювання ділової активності підприємства на стадіях його життєвого циклу. *Економічний аналіз*. 2018. Вип. 2 (28). С. 119-126.

3. Лобачева І. Ф., Сопільняк М. В. Оцінювання ділової активності підприємства на стадіях його життєвого циклу. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Вип. 6 (11). С. 224-229. URL: <http://pev.kpu.zp.ua/>

journals/2018/6_11_uk/42.pdf (дата звернення: 16.05.2024).

4. Ясіновська І. Ф., Фелісеєв В. А. Ділова активність промислових підприємств України: оцінка, проблеми та напрями забезпечення. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1784> (дата звернення: 16.05.2024).

5. Масюк Ю. В., Качур В. С. Економічна сутність ділової активності підприємств та підходи до її оцінки. *Ефективна економіка*. 2019. Вип. 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/45.pdf (дата звернення: 16.05.2024).

6. Буздиган М. О. Класифікація факторів, що визначають ділову активність підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 24 (1). С. 88-92.

7. Дончак Л. Г., Ціхановська О. М. Ділова активність підприємства та шляхи її зміцнення. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 250-255. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/44.pdf (дата звернення: 18.05.2024).

8. Герасимова В. О, Резанов Е. О. Конкурентоспроможність підприємства: сутність та фактори впливу в сучасних умовах. *Економічний простір*. 2020. Вип. 154. С. 93-97.

9. Публікація юридичної компанії Esquires. Цінність ділової репутації для компанії. URL: <https://esquires.ua/tsinnist-dilovoyi-reputatsiyi-dlya-kompaniyi/> (дата звернення: 18.05.2024).

10. Гринько Т. В., Гвініашвілі Т. З., Піпкіна А. Є. Роль персоналу у процесі управління розвитком підприємства. *Економіка і суспільство*. 2022. Вип. 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1818/1754/> (дата звернення: 18.05.2024).

11. Павликівська О. І., Марущак Л.І Соціальні аспекти діяльності підприємств та фактори їхнього впливу на ефективність їх функціонування. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27. С. 163-166.

12. Державна служба статистики України. Економічна статистика. Економічна діяльність. Діяльність підприємств. 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 22.05.2024).

13. Звіт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. Нове щомісячне опитування підприємств. Український бізнес під час війни. Вип. 8 (12.2022) URL: <http://www.ier.com.ua/ua/institute/news?pid=7084> (дата звернення: 22.05.2024).

14. Національний банк України. Стратегія Національного банку України. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalnogo-banku-ukrayini> (дата звернення: 22.05.2024).

15. Інформаційний розділ Дія. Бізнес. Підтримка бізнесу в умовах війни. URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime> (дата звернення: 23.05.2024).

References

1. Vovk, V. (2017), “Comprehensive assessment of the enterprise's business activity”, *Oblik pid potreby pol's'koi ta ukrains'koi ekonomiky* : [Accounting for the needs of the Polish and Ukrainian economy], Lublin, Lublin, Poland, available at: https://www.researchgate.net/publication/322662799_ (Accessed 16 May 2024).

2. Danyliuk, M. (2018), “Evaluation of business activity of the enterprise at the stages of its life cycle”, *Ekonomichnyj analiz*, vol. 2 (28), pp. 119-126.

3. Lobacheva, I. and Sopilniak, M. (2018), “Evaluation of the business activity of the enterprise at the stages of its life cycle”, *Pryazovs'kyj ekonomichnyj visnyk*, [Online], vol. 6 (11), pp. 224-229, available at: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/42.pdf (Accessed 16 May 2024).

4. Yasinovska, I. and Felisieiev, V. (2022), “Business activity of industrial enterprises of ukraine: assessment, problems and provision directions”, *Economy and Society*, [Online], vol. 44, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1784> (Accessed 16 May 2024).

5. Masyuk, Yu. and Kachur V. (2019), “Economic essence of business activity of enterprises and approaches to its evaluation”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 10, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/45.pdf (Accessed 16 May 2024).

6. Buzdyhan, M. (2017), “The classification of factors determining the business activity”, *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol. 24 (1), pp. 88-92.

7. Donchak, L. and Tsihanovska O. (2017) “Business activity of the enterprise and its ways of strengthening”, *Economy and Society*, [Online], vol. 10, pp. 250-255, available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/44.pdf (Accessed 18 May 2024).
8. Gerasimova, V. and Riezanov, E. (2020), “Competitiveness of enterprise: essence and factors of influence in modern conditions”, *Economic Scope*, vol. 154, pp. 93-97.
9. Law firm ESQUIRES (2022), “Value of business reputation for the company”, available at: <https://esquires.ua/tsinnist-dilovoyi-reputatsiyi-dlya-kompaniyi/> (Accessed 18 May 2024).
10. Grynko, T. Hviniashvili, T. and Pipkina, A. (2022), “The role of staff in the process of management of enterprise development”, *Economy and Society*, [Online], vol. 44, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1818/1754/> (Accessed 18 May 2024).
11. Pavlykivs'ka, O. and Maruschak L. (2018), “Social aspects of the enterprises activities and factors of their influence on the efficiency of their functioning”, *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 27, pp. 163-166.
12. State Statistics Service of Ukraine (2023), “Economic statistics. Economic activity. Activities of enterprises”, available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 22 May 2024).
13. The Institute for Economic Research and Policy Consulting (2022), “New Monthly Enterprises Survey. Ukrainian business in wartime”, available at: http://www.ier.com.ua/ua/institute/news?pid=7084_ (Accessed 22 May 2024).
14. National Bank of Ukraine (2023), “Strategy of the National Bank of Ukraine”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalnogo-banku-ukrayini> (Accessed 22 May 2024).
15. Informatsijnyj rozdil Diia.Biznes (2024), “Business support in wartime”, available at: https://business.diia.gov.ua/wartime_ (Accessed 23 May 2024).

Стаття надійшла до редакції 15.06.2024 р.